

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНО-ДІАЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР

Авдимирець Наталія Василівна

*викладач кафедри психології особистості та соціальних практик
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

Сучасне українське суспільство перебуває в умовах масштабних соціокультурних трансформацій, зумовлених насамперед повномасштабною російсько-українською війною, яка впливає на соціальні зв'язки, цінності, ідентичності та комунікативні практики. Особливо відчутними ці зміни є для студентської молоді, яка функціонує одночасно в академічному, цифровому, професійному, громадському та міжкультурному середовищах. За таких умов комунікація набуває значення не лише засобу обміну інформацією, а й механізму підтримання взаєморозуміння, соціальної взаємодії та солідарності. Відтак комунікативно-діалогічну компетентність студентської молоді доцільно розглядати як соціокультурний феномен, що формується у процесі взаємодії особистості з Іншим та динамічним суспільним середовищем.

Попередні дослідження української дослідниці Авдимирець Н. В. (2018) дали підстави розглядати комунікативно-діалогічну компетентність як важливу складову ключових компетентностей студентської молоді, пов'язану зі здатністю до відкритої взаємодії, обміну інформацією, розуміння іншого та відповідального самовираження [1]. Отже, сучасне соціокультурне середовище України доцільно розглядати як динамічну систему, у якій взаємодіють соціальні, культурні, інформаційні, ціннісні та комунікативні чинники.

Найпотужнішим чинником цих трансформацій є війна, яка спричинила масштабне переміщення населення, зміну звичних соціальних зв'язків, розширення міжрегіональних і міжкультурних контактів, трансформацію ціннісних орієнтацій та переосмислення особистої й колективної ідентичності. Унаслідок цього комунікативний досвід студентської молоді став більш різноманітним, але водночас складнішим і суперечливішим.

Проведений теоретико-методологічний аналіз дає підстави стверджувати, що в умовах війни комунікативно-діалогічна

компетентність набуває розширеного змісту. Для конкретизації її проявів доцільно виокремити п'ять взаємопов'язаних аналітичних критеріїв:

№	Критерій	Що вимірює
1	Діалогічність	Здатність слухати, розуміти позицію Іншого
2	Толерантність до відмінностей	Готовність взаємодіяти з людиною, яка має інший досвід або погляди
3	Конструктивність	Здатність вирішувати комунікативні суперечності
4	Відповідальна цифрова комунікація	Особливості взаємодії в соціальних мережах, месенджерах, онлайн-навчанні
5	Соціальна солідарність і співпраця	Готовність допомогти, працювати в команді, брати участь у громадських/волонтерських ініціативах

Запропоновані критерії можуть бути покладені в основу авторського емпіричного дослідження студентської молоді із застосуванням анкетування та аналізу конкретних комунікативних ситуацій. Такий підхід дає змогу поєднати соціально-філософське осмислення проблеми з дослідженням реального комунікативного досвіду студентів.

Особливого значення в сучасних умовах набуває здатність студента взаємодіяти з людьми, які мають різний життєвий досвід: військовослужбовцями та членами їхніх родин, внутрішньо переміщеними особами, мешканцями деокупованих територій, українцями, які тривалий час перебували за кордоном, іноземними студентами та представниками різних культурних і регіональних середовищ. Така різноманітність може сприяти взаємному збагаченню, однак водночас породжує ризики непорозуміння, емоційного напруження та ціннісних суперечностей. Тому діалогічність передбачає не лише вміння говорити та слухати, а й здатність визнавати право Іншого на власний досвід, аргументувати власну позицію та шукати можливості взаємодії без знецінення співрозмовника.

Важливість цього аспекту підтверджують сучасні українські дослідження. Зокрема, Дударева Т. В. та Бількевич Н. А. (2024) встановили взаємозв'язок між рівнем тривожності студентів і формуванням їхньої соціально-комунікативної компетентності в умовах війни [3]. Автори наголошують, що освітній процес відбувається на тлі хронічного стресу та невизначеності, що безпосередньо впливає на готовність студентів до міжособистісної взаємодії.

Водночас війна створює не лише комунікативні труднощі, а й нові простори для розвитку діалогічності. Волонтерські рухи, громадські ініціативи, студентське самоврядування, благодійні проекти та інші форми горизонтальної взаємодії дають молоді практичний досвід співпраці, розподілу відповідальності, узгодження позицій і спільного

прийняття рішень. У цьому аспекті комунікативно-діалогічна компетентність виявляється не лише у міжособистісному спілкуванні, а й у здатності бути учасником спільної соціальної дії.

Окремим чинником трансформації комунікативного досвіду студентської молоді є цифровізація. В умовах війни цифрове середовище стало одним із основних просторів навчання, професійної взаємодії, соціального спілкування та громадської активності. Дистанційне навчання, соціальні мережі, месенджери й цифрові платформи змінили не лише форму, а й характер комунікації. Дослідження Поліщук А. В. та Дуганець В. І. (2023) засвідчує необхідність спеціального формування комунікативної компетентності студентів в умовах дистанційного навчання [4]. Отже, сучасна комунікативно-діалогічна компетентність має охоплювати здатність конструктивно взаємодіяти в цифровому просторі, критично сприймати інформацію, розпізнавати маніпулятивні повідомлення та відповідально використовувати цифрові засоби комунікації.

Не менш важливим є міжкультурний вимір. Війна посилила міграційні процеси та активізувала контакти української молоді з іншими культурними середовищами. У таких умовах комунікативна компетентність набуває міжкультурного характеру, оскільки передбачає готовність до взаємодії з представниками інших культур та здатність враховувати відмінності комунікативних норм. Бойчук О. А. (2024), досліджуючи формування українськомовної комунікативної компетентності іноземних студентів в умовах воєнного стану, показує, що війна змінила мотиваційний та соціально-комунікативний контекст мовної взаємодії [2]. Це дає підстави розглядати комунікативно-діалогічну компетентність як феномен, зміст якого визначається не лише індивідуальними якостями особистості, а й соціокультурними умовами комунікації.

Таким чином, в умовах сучасної України комунікативно-діалогічну компетентність доцільно визначати як інтегративну здатність особистості до конструктивної, відповідальної та ціннісно орієнтованої взаємодії з Іншим у ситуаціях соціальної, культурної, цифрової та світоглядної відмінності. Її розвиток відбувається на перетині особистісного досвіду, освітнього середовища та ширших соціокультурних трансформацій.

Висновки. Повномасштабна війна стала одним із визначальних чинників трансформації соціокультурного простору України, а відтак і комунікативного досвіду студентської молоді. Вона змінила характер соціальних зв'язків, посилила міграційні та міжкультурні процеси, актуалізувала проблеми довіри, солідарності, відповідальності та ідентичності. За таких умов комунікативно-діалогічна компетентність

не може обмежуватися традиційним розумінням комунікативних умінь. Вона постає як інтегративна здатність до конструктивної взаємодії з Іншим у складному та суперечливому соціокультурному середовищі. Її ключовими проявами є діалогічність, толерантність до відмінностей, конструктивність взаємодії, відповідальна цифрова комунікація, соціальна солідарність і співпраця.

Отже, в умовах війни комунікативно-діалогічна компетентність студентської молоді набуває не лише освітнього та професійного, а й соціально-філософського значення, оскільки виступає одним із механізмів збереження соціальної взаємодії, формування довіри, підтримання солідарності та конструювання нового соціокультурного простору України.

Література

1. Авдимириць, Н. В. (2018). Комунікативно-діалогічна компетентність: сутність, місце та роль у системі ключових компетенцій сучасної студентської молоді. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору, Том 82 № (IV), 85-97.* <https://osvita.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/127>.
2. Бойчук, О. А. (2024). Формування українськомовної комунікативної компетентності в умовах воєнного стану: питання мотивації іноземних студентів-медиків (досвід анкетування). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія», 21(89), 168–172.* [https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-21\(89\)-168-172](https://doi.org/10.25264/2519-2558-2024-21(89)-168-172).
3. Дударєва, Т. В., & Бількевич, Н. А. (2024). Вплив тривожності на формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх медсестер в умовах війни. *Медицина освіти, 2024(1).* <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2024.1.14585>.
4. Поліщук, А. В., & Дуганець, В. І. (2023). Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання в закладах вищої освіти. *Професійно-прикладні дидактики.* <https://doi.org/10.37406/2521-6449/2023-1-2>.